

HAROLD C. ARMSTRONG'UN
"GREY WOLF MUSTAFA KEMAL AN INTIMATE
STUDY OF A DICTATOR"
(BOZKURT-MUSTAFA KEMAL) KİTABI ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA YILMAZ *

Bu yazının ilk bölümü İngiltere'de Ekim 1932'de Harold Courtenay Armstrong¹, tarafından yayınlanan *Grey Wolf, Mustafa Kemal an Intimate Study of a Dictator*, adlı kitabın Türkiye'de muhtemelen yaratacağı etkiye bağlı olarak, Ankara'daki İngiliz Elçiliği ve İngiliz Dışişleri'nin kitabın Türk liderler üzerinde yarattığı veya yaratabileceği olumsuz etkinin azaltılması yolunda yaptıkları yazışmalar ve konu ile ilgili düşünceleri üzerine olacaktır. İkinci bölümde ise adı geçen kitaba ilişkin Türk kamuoyunun görüşleri ve resmî çevrelerin konuya ilişkin tavırları verilmeye çalışılacaktır.

Harold C. Armstrong ilk kitabı olan *Turkey in Travail* da, Türk Milli Mücadelesi'ni (1918-1923), açıklamaya çalışmıştır. Armstrong Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkler tarafından tutuklanmış ve savaş tutsağı olarak cezaevine konmuştur. Savaşın ilk yıllarında gerçekleşen bu tutuklamanın etkisi ile olsa sanırsız, bundan sonra yazdığı gerek, *Turkey in Travail* adlı kitabında, gerekse 1930 yılında yayınlanan Türkiye ile ilgili ikinci kitabı olan,

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

1. Harold Courtenay Armstrong, (1892-1943) Kraliyet okulundaki eğitimi sonrasında, Mezopotamya'ya giden İngiliz keşif birliklerine katılan Armstrong, Ku'ul Amare'de Türk birliklerine savaşın ilk yıllarında esir düşmüştür. Bu düşmanlıkla 1920'de Türkiye'deki İngiliz birliklerine katılan Armstrong İngiliz Yüksek Komiserliğinde Askeri Ateşe Yardımcısı olarak bulunmuştur. Esas görevi Genel Kurmay ile Yüksek Komiserlik arasında irtibat subaylığı olmuştur. Daha sonra Türkiye'de defalarca, savaştan zarar görenlerin işlerini yürütmekte görevli uluslararası komisyondaki çalışması nedeniyle bulunmuştur. Paris Konferansı'nda, İngiliz delegasyonu içinde Suriye ile ilgili alt komisyonda görevli olarak bulunmuştur. Eserleri: *Turkey in Travail*; *Turkey and Syria Reborn*; *Grey Wolf, Mustafa Kemal an Intimate Study of a Dictator*; *Lord of Arabia (King Ibn Saud)*; *Grey Steel (General J.C. Smuts)*; *Unending Battle*; *Tales of Hazard*. Geniş bilgi için bkz. *Who Was Who*, C. VI, 1941-1950, s. 32.

Turkey and Syria Reborn², adlı eserinde Türkiye'ye ve yeni Türk liderlerine karşı saldırgan bir tavır sergilemiştir.

Tutukluluğu sona eren Armstrong, daha sonra İngiliz kuvvetlerine katılmış ve Mütareke sonrasında (1920) İngiliz Yüksek Komiserliği'nde Askeri Ateşe Yardımcısı görevini almıştır. İstanbul'dan 1923 yılında ayrılan Armstrong 1927 yılı başlarında tekrar savaşın verdiği zararları tamir için kurulan uluslararası komisyonda delege olarak İstanbul'a dönmüş ve 1927-1928 kışında İstanbul'da bulunmuştur. **Turkey and Syria Reborn** da Armstrong'un Türkiye ile ilgili gözlemleri yer almaktadır. Armstrong'a göre yeni Türk rejimi Mussolini'nin İtalyası ile benzeşmekteydi ve Mustafa Kemal Paşa dönemin diktatörleri içerisinde en keskin olanı idi³.

Mustafa Kemal Paşa'nın reformları gerçekleştirmede uyguladığı metodu da eleştiren Armstrong, Mustafa Kemal Paşa'yı mesajı olmayan bir peygambere benzetmiştir⁴. Mustafa Kemal Paşa'nın gerçekleştirdiği inkılâplarla, özellikle kılık kıyafet alanında yapılanlarla, Avrupalılardan çok Avrupalı bir tavır takınıldığını söylüyordu⁵.

Yönetim olarak Türkiye'nin parlamentoya dayalı bir rejim olduğunu söyleyen Armstrong bunun yalnız sözde kaldığını, gerçekte durumun farklı olduğunu, Türkiye'de bir muhalif partinin olmadığını öte yandan Türk milletin asla kendi kendini yönetmediğini ve disiplinli bir millet olduğunu belirtirken diğer yandan gelecekte ümitli olduğunu ve yeni kuşağın gelecekte ödev ve sorumluluklarını bilecek bir şekilde eğitildiğine işaret etmiştir⁶.

Ekim 1932'de yayınlanan **Grey Wolf, Mustafa Kemal an Intimate Study of a Dictator** da Mustafa Kemal Paşa'nın biyografisini ve dönemin iç siyasi olaylarını anlatmaya çalışmıştır. Armstrong bu kitabında Türkiye ve Türkler özellikle de Mustafa Kemal Paşa'nın şahsı ve ülkeyi yönetim biçimi ile ilgili olarak gerçekleri yansıtmayan önyargılı ve saldırgan tavrını sürdürdüğünü görüyoruz.

Kitabın yayınlanması Mustafa Kemal Paşa'yı kızdırdığı gibi Türk

2 Londra'da 1930 yılında basılmıştır. Armstrong'un ayrıca BBC'nin yayın organlarından olan **Listener** dergisinde 29 Haziran 1932 tarihinde "Rounding Up the Turkish Brigand" adlı bir yazısı çıkmıştır. Bkz. C. 7. s. 931-933.

3 Armstrong, s. 194.

4 Armstrong, s. 195.

5 Armstrong, s. 203.

6 Armstrong, s. 198.

resmi çevrelerince de hoş karşılanmamıştı. Üstelik kitabın yayınlanmasının İngiliz Dışişleri'nin organize ettiği resmi bir sunuş ile Mustafa Kemal Paşa'ya **Official History of the Dardanelles Campaign** adlı iki ciltlik özel bir setin sunulduğu zamana rastlaması bir terslikti. Bu sunuş ile İngiliz Dışişleri Türkiye Cumhurbaşkanı'nın büyük bir general, yiğit bir düşman ve cömert bir arkadaş olduğunu vurguluyordu⁷.

İngiliz Dışişleri ileride doğabilecek istenmeyen olaylara karşı şu noktalara dikkati çekiyordu: Kitap muhtemelen Türkleri ciddi olarak üzecekti özellikle kitabın belli sayfaları⁸ saldırgan, gerçekle ilgisi olmayan abartılı ve mümkün olmayacak şeyleri kapsıyordu. Aklı başında bir okuyucunun kitapta yazılanları doğru olarak kabul etmesi mümkün değildi. Kitap tek taraflı ve kaynağı belli olmayan bilgiler vermekteydi. Ama kitabın yazarının bir zamanlar İstanbul'da İngiliz resmi görevlileri arasında bulunması yadsınamaz bir gerçektir. Yine Mustafa Kemal Paşa'nın biyografisini yazan ilk kişinin bir İngiliz olması ve bu eserde Paşa'nın karalanması ve ona leke sürülmesi bir şanssızlıktır⁹.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı Doğu işleri ile ilgili bölümden A.K. Helm¹⁰, Yüzbaşı Armstrong'un muhtemelen adı geçen kitap basılmadan önce kendisinin bir daha asla Türkiye'de savaş suçlusu olarak cezaevine konmayacağı konusunda ikna edilmiş olduğunu bildirerek, kitabın yaratacağı olumsuzluğa karşı yapacakları pek bir şey olmadığını söyleyerek Ankara'ya İngiliz Elçiliği'ne şu tavsiyelerde bulunuyordu: Eğer Türkler kitaptan etkilenerek tepki gösterirler ise onlara kitabın resmi çevrelerin oluruyla veya telkiniyle hiçbir ilgisinin olmadığı söylenebilir denilerek devamla, Türkler İngilizlerin kendileri ile gerçek düşüncelerini öğrenmek isterlerse onlara Gelibolu tarihi ile ilgili kitabın sunuşunun fotokopisinin hatırlatılması ve oraya referans verilmesi tavsiye ediliyordu.

İngiliz Dışişleri'nin bu görüşlerine karşılık Ankara'dan İngiliz Elçiliği 10 Kasım 1932'de Dışişleri'ne gönderdiği bir yazıda şimdilik konuya ilişkin yani kitabın Türk liderleri ve resmi çevreler üzerinde yaptığı olumsuz etkiye

7 PRO. FO. 371/16089/E6033/34/44.

8 s. 27, 62-63, 118, 170-72, 202, 252, 254-6, 264, 269, 276-280 ve Tefvik Rüştü ile ilgili ama doğrulukla ilgisi olmayan şu sayfalar, 296-7 ve 300-1, verilmekteydi.

9 PRO.FO. 395/P.2199/2199/50.

10 A.K.Helm İstanbul'da İngiliz Elçiliği'nde ikinci sekreter olarak 1930'a kadar görevde bulunmuştur. Daha sonra ise bakanlığın Doğu işleri ile ilgili biriminde görevlendirilmiştir.

ilişkin bir gelişmenin olmadığını bildiriyordu. Ankara'dan Konsolos J. Morgan, Helm'e, konuya ilişkin olarak Gazi'nin bu konuda kesin bazı bilgilere sahip olduğunu sandığını ama Gazi'nin yüksek sesle Ankara'daki elçilerle 29 Ekim akşamı yapılan yıllık akşam yemeğinde, yalnızca İngiliz ve Sovyet elçilerine güvendiğini ve onları kendisinin gerçek arkadaşları olarak gördüğünü söylediğini not ediyordu¹¹.

Raporda bildirildiğine göre konuya ilişkin olarak tek habere Anadolu Ajansı'nın bir telgrafında rastlanıyordu ve bu haber 25 Ekim tarihli Türk gazetelerinde yayınlanıyordu. Anadolu Ajansı, haber kaynağını Campbell Dixon¹²,un, Armstrong'un kitabının tanıtımını yaptığı 24 Ekim tarihli the *Daily Express* olarak vermişti. Gerçekte ise Dixon'un tanıtım yazısı the *Daily Telegraph*'ta "Modern Turkey's Dictator, Astounding Career of the All-Powerful Mustapha Kemal" başlığı ile yayınlanmıştı. Dixon yazısında Armstrong'un kitabının şimdiye kadar yaşayan diktatörler için yazılan kitapların en keskin olduğunu belirterek, Armstrong'un Mustafa Kemal Paşaya bazı isnatlarda bulunduğunu ama bunun yanında onun başarılarını da övdüğünü ifade ediyordu. Yazısında Dixon, Modern Türkiye'nin diktatörü Mustafa Kemal Paşa'nın başarılarla dolu kariyerini; bir asker olarak, bir devlet adamı olarak ve bir reformcu olarak yerine getirdiğini yazmıştı¹³.

Kitap ile ilgili bir diğer tanıtım yazısının A.T. Wilson¹⁴, imzasıyla 4 Kasım 1932 tarihli the *Spectator*'da çıktığını görüyoruz¹⁵. Wilson, kitabı olağanüstü bulduğunu ve Armstrong'un Türkiye'yi ve Türkleri çok iyi tanıdığını

11 PRO.FO. 395/469/P2394/2199/150. EK: 1.

12 Campbell G. Dixon, (1895–1960), Tasmanya Üniversitesi'nde tarih alanında eğitimini takiben Avustralya gazetelerinin özel muhabiri olarak Doğu Hindistan, Çin, Mançurya, Kore, Japonya, Sibirya ve Rusya'yı gezmiştir. 1925–31 tarihleri arasında the *Daily Mail*'in edebi editörlüğünü yaptı. 1931'de the *Daily Telegraph*'a geçti. Eserlerinden bazıları: *From Melbourne to Moscow*, 1925; the *Daily Telegraph Fourth Miscellany*, 1947. Geniş bilgi için bkz. *Who Was Who*, C.V. 1951–1960, s. 308.

13 The *Daily Telegraph*, 24 Ekim, 1932, EK: 2.

14 Arnold Talbot Wilson, (1884–1940), asker yönetici, yazar ve politikacı olan Wilson, Clifton Koleji ve Kraliyet Askeri Koleji'nde eğitim görmüştür. 1913 yılına kadar İran'da görev yapan Wilson, Türkiye ve İran arasındaki sınır anlaşmazlığını çözüm için kurulan, Türkiye, Rusya ve İngiltere arasındaki komisyonda bulunmuştur. Daha sonra Muhafazakar Parti'den milletvekili seçilmiştir. Eserlerinden bazıları: *South West Persia, Mesopotamia*, 1917–1920; *A Clash of Loyalties*, 1931; *The Persian Gulf*, 1928; *The Suez Canal*, 1933; bunlardan başka the *Nineteenth Century and After* adlı süreli yayının editörlüğünü de yapmıştır. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1931–1940, s. 910–911.

15 *Spectator*, 4 Kasım 1932, s. 630–631. Armstrong'un kitabından daha sonra, Fraulein Lilo Linke'nin Chatham House'da 4 Mart 1937'de yapılan bir tartışma sırasında söz ettiğini

ğını, onun olayları ve kişileri küçültme veya olduğundan başka gösterme gayretine girmediğini ve çoğu tarih profesörünün yaptığı gibi akıntıya kapılıp özür dilemek yerine, ölüm ve katletmelerin düşman elemanların elimine edilmesi şeklinde verilmesi yerine, olduğu gibi verildiğini ve sadece gerçeklerin yazıldığını söylüyor ve Armstrong'un kitabını önyargısız, yargılamadan ve mahkum etmeden, sadece olayları kaydederek yazdığına inanıyordu. Kitabın söylenildiği gibi, Mustafa Kemal Paşa'yı memnun etmeyeceği ve Türkiye'de sıkıntı ve üzüntü yaratacağı yolundaki görüşlere katılmayarak, bu düşüncelerin tamamen aksinin olacağını tahmin ediyordu. Wilson yazısında ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın, Halifeliğin kaldırılması, alfabenin değiştirilmesi, medeni kanunun kabulü gibi değişiklikleri kendi isteği ile yaptığını söyleyerek, insanlık tarihinde bir kişinin bu kadar değişikliği yapmasına rastlamanın mümkün olmayacağını not ederek Mustafa Kemal Paşa'nın başarılarının olağanüstü ve harika olduğunu yazmıştır¹⁶.

10 Aralık 1932 tarihinde Ankara'dan, İngiliz Elçiliği'nden gizli kaydı ile James Morgan imzasıyla, İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Doğu İşleri Şubesi'nden A.K. Helm'e gönderilen yazıda; Morgan Türk basınında şimdiye değin "Grey Wolf" (Bozkurt), kitabına ilişkin bir yazı görülmemesine rağmen Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuda kızgın olduğunu ve söylentiye göre Necmettin Sadık'ın Akşam gazetesinde kitap ile ilgili olarak yazı yazmasının istendiğinden bahsediyordu. Morgan ayrıca İngiliz gazetelerinin ve yazarlarının Armstrong örneğinde olduğu gibi önemsiz şeyler üzerinde durarak, kendi kibirlerini ve kişisel kinlerini tatmin etmek uğruna İngiltere'ye ve İngilizlere zarar verdiklerini ve yabancı insanların kırılmasına neden olduklarını bildiriyordu. Morgan, ayrıca bu türden davranışların İngiltere'ye olan yabancı

görüyoruz. Linke, *Grey Wolf*'un bir taraftan mükemmel bir kitap olduğunu, ama diğer taraftan peşin hükümlü olduğunu söylemiştir. Kitapta yazarın kullandığı kaynak ve bilgilere ulaşamadığı için kitabın doğruluğunu ispat edemediğini, Atatürk'ün 1923'lü yıllarda çok fazla yetki ve kontrolü elinde bulundurma eğiliminde olduğunu, hâlâ da birçok anayasal kısıtlamaların olduğunu söyleyerek, bunun diğer ülkelerle kıyaslandığında daha az tehlikeli olduğunu, çünkü ilk olarak Mustafa Kemal Paşa'nın önder nitelikli ve eğitilmiş bir kişi olduğunu, sonra da çevresindekilerin eğitilmiş ve yetenekli olduklarını ifade etmiştir. Çevresindeki eğitilmişlere örnek olarak da Başbakan İsmet İnönü'yü göstermiştir. Türkiye'de durumun şimdilik iyi gittiğini ve giderek ülkenin güçlendiğini söyleyen Linke, Atatürk'ten sonra da bu ortamın devam edeceğini söylemiştir. Bununla birlikte Atatürk'ün diktatör olarak çok az tehlikeli olduğunu söylemenin zor olacağını ve Türkiye'de elbette demokrasiden söz edilemeyeceğini söylemiştir. *International Affairs*, C. XVI. No. 4, Temmuz 1937, s. 563.

16 *Spectator*, 4 Kasım 1932, s. 631.

sempatisini azaltacağını not etmekteydi¹⁷.

Konu ile ilgili olarak Ankara'dan James Morgan imzasıyla 22 Aralık 1932'de İngiliz Dışişleri Bakanı Sir John Simson'a yazılan yazıda kitabın, *Spectator*'da konu ile ilgili yazısı çıkan Wilson'un tahminleri aksine Mustafa Kemal Paşa'yı büyük ölçüde gücendirdiği bildirilmekteydi. Gücenmenin kısmen kitabın yalan ve iftiradan oluşmasından, esas olarak da, bir İngiliz tarafından mahalli bir İngiliz'in görüşünü temsil eden bir kitap gibi İngilizce konuşan insanlara böyle bir kitabın sunulması ve Gazi'nin gerçek kimliğini hayatını ve başarılarını gösteren bir çalışmanın yapılmamış olması gösteriliyordu. Raporda yine ileride değineceğimiz Necmeddin Sadık'ın 8-20 Aralık tarihleri arasında Akşam gazetesinde¹⁸ konuya ilişkin olarak çıkan yazılarının İngiltere'ye ve İngiliz çıkarlarına karşı resmi ve genel olarak Türk tavrının değişmesine etki eder nitelikte olmadığı belirtiliyordu¹⁹.

Yine Ankara'dan James Morgan imzasıyla İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Doğu İşleri Şubesi'nden Helm'e gönderdiği bir yazıda²⁰, Türk Dışişleri'nin ve resmi çevrelerin Armstrong'un kitabının İngiliz görüşünü temsil eden bir kitap olduğuna inanmadıkları söylediklerini ama sıradan bir Türk'ü kitabın üzmediğini söylemenin güçlüğüne değinerek Konsolos Morgan bu konunun tamiri için şunları öneriyordu: Eğer mümkün olursa İngiltere'de Ankara'nın kabaran hislerini yatıştırmak için bir şeylerin yapılmasını görmek istediğini, kitabın Ankara'da hâlâ eleştirilen bir konu olduğunu belirtilerek, bu konuda kitabın yarattığı olumsuz havayı yumuşatmak için bir şeyler yapmanın Türklere çok İngilizlere düştüğüne işaret ederek; ileri gelen bir İngiliz'e Mustafa Kemal Paşa ile görüşme yaptırarak Paşa'nın yaptığı işlerin hakkıyla anlatılması ve takdir edilmesini veya tanınmış birisine bir makale veya mektup yazdırarak *Grey Wolf*'ta yazılanların doğru olmadığını ve Mustafa Kemal Paşa'yı gerçekten tanıyan bir şahsın kendi deneyimlerinden hareketle Gazi'nin bir asker ve lider olarak dehasını ortaya koyması neden olmasını. Morgan, bütün bunların Ankara'da olumlu etkiler yapabileceğine inanıyordu.

17 PRO.FO. 395/P.2618/2199. EK. 3.

18 Necmeddin Sadık Bey'in Akşam gazetesinde çıkan yazıları 8 Aralık 1932 tarihinde başlamış ve 19 Aralık tarihinde bitmiştir.

19 PRO.FO. 395/469/P.2683/2199. EK. 4. Necmeddin Sadık'ın 8-20 Aralık 1932 tarihinde Akşam gazetesinde çıkan ve Ankara'dan Morgan'ın raporuna iliştiirdiği belirtilen yazılar, rapor iliştiğinde İngiliz Arşivi'nde bulunamamıştır.

20 PRO.FO. 395/485/P130/130/150, 31 Aralık 1932 tarihinde Ankara'dan Mr. Morgan imzasıyla İngiltere'ye İngiliz Dışişleri Bakanlığı Doğu İşleri Şubesi'nden Mr. Helm'e gönderilen rapor.

Morgan, muhtemelen George Young'un bu tür bir kitabı yazabileceğini ve bunun Türklerin gururunu okşayacağını bildiriyordu²¹.

Bu bağlamda Morgan, Türkiye'de yaşanan Belçika örneğini de veriyordu. Belçika'da the **Independence Belge**'nin Türkler hakkında yazdığı kabul edilmeyen şeylerin, Türklerin tepkilerine neden olduğunu ve hatta Türklerin Belçika Kraliyet ailesini de işin içine katarak karşılık verdiklerini, ama Belçika Dışişleri Bakanı'nın Türkler hakkında olumlu şeyler söylemesi ile olayın kapandığını bildiriyor ve kendilerinin de benzer şeyleri yapmasına müsaade verilmesini istiyordu²².

Morgan'ın önerileri doğrultusunda bir hareketin altı ay sonra yerine getirildiğini görüyoruz. Gazeteci yazar ve yayıncı olan Vernon Bartlett²³'in İngiliz Dışişleri ile teması sağlanarak, Bartlett'in o günlerde BBC'de yayınlanan "Strong Men of Europe" programına Mustafa Kemal Paşa da dahil edilerek Mustafa Kemal Paşa ve onun Modern Türkiye'si hakkında "Strong Men of Europe VIII. The Ghazi" başlıklı bir yayın yapmıştır²⁴. Bartlett'in bu konuşması dışında, yine Türkiye ile ilgili bir yayını daha olmuştur. Bu konuşmasının başlığı ise, "Avrupa'nın Hasta Adamının İyileşmesi" idi²⁵. Bartlett, konuşmalarında; İstanbul ve Ankara'daki gözlemleri ile yeni Türkiye Cum-

21 Mr. Morgan raporunda ayrıca Ankara'da Gazi Enstitüsü'nde bir İngiliz hocadan Gazi hakkında **Grey Wolf**'un olumsuzluğunu ortadan kaldırıp Gazi'nin gerçek kimliğini ortaya koyacak bir eserin yazılmasının istendiği ve böyle bir kitabın İngiltere'de basılabileceğinden bahsetmekteydi. PRO.FO. 395/485/P.130/130/150.

22 PRO.FO. 395/485/P.130/130/150.

23 Vernon (Oldfeld) Bartlett, (1894–1983), gazeteci, yazar ve yayıncı olan Bartlett, Tiverton'da Blundell's School'daki eğitimi sonrası (1911–1914) arasında İngiltere dışında gezmiştir. Avrupa dillerini çok iyi konuşan Bartlett (1914–1915) arası, the **Daily Mail**'de çalışmış ve daha sonra, Reuters Ajans'a geçmiştir. Ajans adına 1919'da Paris Konferansı'nı takip etmiştir. Daha sonra the **Times** adına özel muhabir olarak İsviçre, Almanya, Polonya'da 1919–1920 ve Romanya'da (1921–1922) bulunmuştur. Daha sonra Londra'da Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nda çalışan (1922–1932) Bartlett, Birleşmiş Milletler ve BBC adına etkili bir yayıncı olmuştur. Zamanında BBC'nin muhabirliğini de yürüten Bartlett, düzenli olarak dış politika konusunda Londra ve Avrupa'nın diğer başkentlerinde 1928–1934 arasında "Uluslararası Gelişmeler" başlığı ile ve haftalık seri halinde "Dünyanın Gidişi" konulu programları yapmıştır. BBC'den ayrılan Bartlett, daha sonra the **Daily Herald**'da oradan da the **News Chronicle** geçmiştir (1934–1954). 1938–1950 tarihleri arasında parlamentoya giren Bartlett'in eserlerinden bazıları: **Nazi Germany Explained**, London 1933; **If I Were Dictator**, London 1935; **This is My Life**, London 1937; **And Now, Tomorrow**, London 1937. Bartlett hakkında geniş bilgi için bkz. Asa Briggs, **The History of Broadcasting in the United Kingdom, The Golden Age of Wireless**, Oxford 1956, s. 146; **Dictionary of National Biography**, 1981–1985, s. 29–30.

24 Konuşmanın tam metni için bkz. PRO.FO. 395/487/P.186/186/150. EK. 5.

25 BBC'nin yayın organlarından olan **Listener**'de Vernon Bartlett'in yaptığı her iki konuşmasında (kısmen) yayınlandığını görüyoruz. Bkz. Temmuz 1933, s. 115–116; Kasım 1933, s. 820. EK. 6.

huriyeti'nin gerçekleştirdiği inkılabları anlatmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın hayatından kesitler vererek onun dönemin devlet adamları içerisinde en önde gelen bir liderliğe sahip olduğu vurgulanmıştır. Türk halkının Mustafa Kemal Paşa'yı Cumhuriyet'in ilk kurulduğu yıllardaki gibi sevdiği ve onun halkın gözünde popüler bir lider olduğu belirtilerek, İsmet Paşa'nın da yardımcıları ile Türkiye'nin güçlü bir ülke konumuna geldiğini ve Avrupa'nın hasta adamının yakın doğuda, güçlü ve etkin bir yere ulaştığını söylemiştir.

Armstrong'un kitabı dışında Mustafa Kemal Paşa ile ilgili olarak, İngiliz Dışişleri'ni rahatsız eden diğer bir yazı ise 1934 yılında **New Britain** adlı bir dergide yayınlanmıştır²⁶. Bunun üzerine İngiliz Dışişleri **New Britain**'i uyarmıştır. Derginin o günkü editörü olan C.B. Purdon ile yapılan görüşmede, Purdon kendisinin izni olduğu bir döneme rastlayan bu yayının gözden kaçtığını ve kazara böyle bir yazının yayımlandığını söyleyerek, bundan sonra bu tür bir olayın olmayacağı sözünü vermiştir²⁷.

Buraya kadar gelişen olaylar kitabın İngiltere açısından ele alınışı ile ilgiliydi. Şimdi aynı konuyu Türkiye tarafındn ele almağa çalışacak olursak, bu konuda ilk olarak daha önce sözünü ettiğimiz 25 Ekim 1932 tarihli Anadolu Ajansı kaynaklı Türkiye'de çıkan gazetelerdeki haberi görüyoruz. 25 Teşrinievvel 1932 tarihli Cumhuriyet gazetesi haberi son telgraflar başlığı altında şöyle vermektedir: "Gazi bir fevkalbeşerdir!". İngiltere'de Gazi'ye dair bir tarih neşredildi, "Bozkurt" kitabından bahseden Daily Express Büyük Dahi'yi nasıl tarif ediyor?" telgraf ise aynen şöyleydi: "Yüzbaşı Armstrong'un Gazi hakkında "Bozkurt" isminde bugün çıkan kitabını Daily Express gazetesinde mevzuu bahseden M. Campbell Dixon Gazi'yi Harbi Umumi'nin devasa bir nisbet almağa başlayan birkaç şahsiyeti arasına koyarak diyor ki:

"Henüz yaşamakta olan bir hükümet hakkında şimdiye kadar asla yazılmamış bu derece acı bir kitapta bile Armstrong, Gazi'nin dehasını ve eserini takdir ve tescil etmektedir. Gazi'nin tarihi okunduğu vakit onun şahsında, Lenin'in sabit prensiplerini, Mussolini'nin heyecani olan meylini, Cengiz'in askerlik dehasını ve Troçki'nin veya Karno'nun sürükleyici kudretini bulmamak kabil değildir. Gazi, fevkalbeşer bir görüş sahibi ve çok kuv-

²⁶ **New Britain**, 17 Ocak 1934, s. 252. EK. 7.

²⁷ PRO.FO. 371/17960/E789/44. EK. 8.

vetli bir teşkilâtçıdır"²⁸.

Daha sonra aynı konuda İngiliz Elçiliği'nin, Mustafa Kemal Paşa'ya yakınlığından bahsettiği Sivas Milletvekili Necmeddin Sadık Bey'in **Akşam** gazetesinde, 8-20 Aralık tarihleri arasında çıkan yazılarını görmekteyiz. Necmeddin Sadık Bey, "Bozkurt: Mustafa Kemal [Yüzbaşı Armstrong'a Cevap]" başlığı altında **Akşam** gazetesinde çıkan yazılarının ilkinde Armstrong'un kim olduğu sorusunu sorarak, onun mütareke sonrası İstanbul'u işgal eden İngiliz ordusunun istihbarat şubesinde görevli Yüzbaşı Benett ile beraber çalıştığını, İstanbul'un eğlence yerlerinden çıkmayan ve kumara olan merakı ile tanınan maceraperest bir kişi olduğunu bildiriyordu. Ayrıca Armstrong'un Sait Molla ile tanıştığını ve onunla samimiyetini artırarak Sait Mila'ya "İngiliz Muhipler Cemiyeti"ni kurdurttuğunu yazıyordu²⁹.

Necmeddin Sadık Bey kitap ile ilgili olarak böyle bir yazı yazmasının Armstrong'a ilmi veya ahlaki bir değer vermekten değil, ama kitaptan İngiliz kamuoyunda çokça bahsedilmesinden kaynaklandığını söylüyordu. Gerçek İngiliz yazarlarının tarafsız ve gerçekçi oluşlarıyla tanındıklarını söyleyen Necmeddin Sadık, amacını Armstrong'un kitabında yer alan, hiçbir belgeye dayanmayan, tamamen uydurma ve hayal ürünü olan konuların tarihi örneklerle çürütmek olduğunu söylüyordu³⁰.

N. Sadık bey 9 Aralık'ta çıkan yazısında ise kitabın adının, "Bozkurt, Mustafa Kemal: Bir diktatörün hususi hayatının tétkiki" olması ve özellikle o dönemde Batılı yazarlar tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya atfedilen diktatörlük vasfı üzerinde durarak şunları söylüyordu: Mustafa Kemal Paşa'nın nefret ettiği bu yakıştırmanın yanlış olduğu ortada idi, Mustafa Kemal Paşa bir siyasi oyun, bir hükümet darbesi veya zor kullanarak iktidara gelmiş değildi. O ülkenin içine düşmüş olduğu zor durumdan kurtuluş için Millet tarafından iş başına getirilmişti ve Mustafa Kemal Paşa milli bir kahramandı. Ülke savaş halindeyken bile egemenliğin temsil edildiği yer olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni hiç bir zaman ihmal etmeyen ve Meclis'te hararetli tartışmalara cepheden gelerek katılan Mustafa Kemal Paşa idi³¹.

Armstrong'un kitabının girişinde bahsettiği Türkler ve Türk tarihine

28 25 Teşrinievvel 1932, **Cumhuriyet**. EK. 9. Aynı habere Hakimiyeti Milliye 25 Ekim 1932 tarihli nüshasında, "Gazi. Aleyhimizde Çıkan Bir kitapta bile... Büyük Gazi'nin Dehası Önünde Eğiliyorlar" başlığı ile Anadolu Ajansı kaynaklı haber verilmekteydi. s. 1.

29 **Akşam**, 8 Aralık 1932, s. 1.

30 **Akşam**, 8 Aralık 1932, s. 7.

31 **Akşam**, 9 Aralık 1932, s. 1.

ilişkin verdiği bilgiler gerek Mustafa Kemal Paşa'nın hayat hikâyesine ilişkin, annesi, babası, doğduğu ev, mahalle hayatı, Şemsi Efendi Mektebi ve Askeri Rüşdiye'ye ilişkin bilgiler yalan yanlış ve tarihi hatalarla dolu idi³².

Necmeddin Sadık Bey, Armstrong'un kitabında yer alan konulara ilişkin yazdığı yazıları şu başlıklar altında toplamıştır: Gazinin gençlik ve tahsil hayatı hakkında, müellifin garazkarane yalanları, Mustafa Kemal hiçbir zaman farmason olmamıştı!³³, "Hareket Ordusu ve Mustafa Kemal, Trablusgarp Seyahati, Gazi'nin Sofya Ateşmiliterliği, Şark Cephesi hakkında müellifin bazı hataları"³⁴, "Maslup Arif'in idam kararını Gazi'ye imzalattıran müellif, nasıl uydurma sahneler tertip ediyor!"³⁵, "Milli Mücadele Devri: Kazım Karabekir Paşa, Rauf Bey, Halide Edip hanıma, müellif, mühim yer ayırmış... İçki ve kadın meselesinde, kumar bahsinde, Armstrong'un garazkarlığı"³⁶, "Gazinin elinden kurtulamayanlar kimlermiş?, Fikriye hanım meselesi, bir tiyatro dramı haline nasıl sokulur... Mustafa Kemal kimseye söz söyletmez, herkesi sopa ile kovarmış!"³⁷, "Halide hanım cepheye niçin gitmiş?, 'Ordular hedefimiz Akdeniz!', Gazinin Latife hanımla izdivacı hadisesini müellif nasıl tağyir ediyor?"³⁸, "Gazi hazretlerinin, Latife hanımla izdivacı, niçin ve nasıl olmuştu... Geçimsizliğin ve ayrılışın sebepleri... Gaziyi zehirlemişler, az kaldı ölüyormuş?, Müellifin cehaletine, daha birçok örnekler"³⁹, "Müellife göre Gazi'ye başka zemin, başka zaman lâzımdı; Mustafa Kemal, bir Timur, bir Cengiz Han olabilirdi, fakat ruhsuz ve tembelle bir halkı adam etmek gibi sıkıcı bir işe yakalanmış!..."⁴⁰, "Gazi bir aşiret reisi midir? Gazi'nin müstesna terbiye ve nezaketi, Gazinin hususiyet ve samimiyet hayatı, müellif, kralların zek ve sefahat alemlerini ezbere, model olarak almışa benziyor"⁴¹. Necmeddin Sadık Bey bu başlıklar altında Armstrong'un kitabına verdiği cevapta kitapta bahsi geçen konuların tam anlamıyla yazarın hayal ürünü olduğunu ve yazarın Mustafa Kemal

32 Akşam, 10 Aralık 1932, s. 1-2.

33 Akşam, 11 Aralık 1932, s. 1-2.

34 Akşam, 12 Aralık 1932, s. 1-2.

35 Akşam, 13 Aralık 1932, s. 1.

36 Akşam, 14 Aralık 1932, s. 1-2.

37 Akşam, 15 Aralık 1932, s. 1.

38 Akşam, 16 Aralık 1932, s. 1.

39 Akşam, 17 Aralık 1932, s. 1-2.

40 Akşam, 18 Aralık 1932, s. 1-2.

41 Akşam, 19 Aralık 1932, s. 1-2.

Paşa gibi bir şöhretin ismi altında üne kavuşmak istediğinde olduğunu ortaya koymuştur. Necmeddin Sadık Bey yazısını şöyle noktalamıştır: "İngiliz muharirinin talihsizliği, hususi hayatında küçük göstermek istediği büyük adamın Mustafa Kemal olmasıdır... Ahlâksızlık bile her yerde sökmüz. Çarptığın kaya çok serttir, yüzbaşı efendi, başka kapıya..."

Armstrong'un kitabına ilişkin olarak 4/12/1933 tarihinde bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi görmekteyiz⁴². Kararnamede: "Almanya'nın Karlsruhe şehrinde çıkan 'Badische Presse' gazetesinde H.G. Armstrong tarafından tefrika halinde yazılarak Fransız, İngiliz ve Alman dilleriyle kitap halinde basılmış olan 'Bozkurt – Mustafa Kemal' adlı kitabın, zararlı yazılar ihtiva etmesine binaen gerek bu dillerle basılmış ve gerekse başka dillerle basılacak olanlarının memlekete sokulmasının yasak edilmesi; Dahiliye Vekilliği'nin 28.11.1933 tarih ve 10371 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyeti'nin 4.12.1933 toplantısında kabul olunmuştur." denilmektedir.

Yine aynı konuda "Le Mois" adlı mecmuanın Kasım – Aralık 1933 tarihli 35'nci sayılı nushalarında yer alan "Mustafa Kemal veya Bozkurt" başlıklı makalesinde Mustafa Kemal Paşa'ya bulunulan çirkin saldırı nedeniyle toplattırıldığını görüyoruz⁴³. Son olarak 27.9.1934 tarihli "Journal des Debats" adlı Paris'te çıkan bir gazetede C.M. Laroche tarafından yazılan "Bozkurt" başlıklı makalede Armstrong'un kitabından bahsedilmesi üzerine 11.12.1934 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile adı geçen gazetenin ülkeye girişi yasaklanmıştır⁴⁴.

Konu ile ilgili olarak sonuç yerine şunlar söylenebilir: İngiliz Dışişlerinin Grey Wolf'un yarattığı olumsuz etkiyi azaltmak için aldıkları tavır, sanırım Türk-İngiliz ilişkilerinin o yıllardaki durumu ile yakından ilgilidir. Bildiğimiz gibi 1926 yılına gelinceye değin, yani Musul anlaşmazlığı çözümleninceye kadar Türk-İngiliz ilişkileri belirli bir gerginlik içerisinde olmuştur. 1927 yılından itibaren Türk-İngiliz ilişkilerinin bir yumuşama sürecine girdiğini ve yavaş ama sağlıklı bir ilişki döneminin başladığını görüyoruz. Bu yeni dönemde İngiliz kamuoyu ve resmi çevrelerinde Türkiye Cumhuriyeti artık barışçı bir devlettir. Lozan Barış Anlaşması ile belirlenen sınırları dışında herhangi bir toprak talebi olmayan bir ülke konumundadır. Mustafa

42 BCA. 4/12/1933. 15377.030.18.01.41.85.15. EK. 10.

43 BCA. 26.12.1933.15487.030.18.01.41.91.5. EK. 11.

44 BCA.11.10.1934.2/1402.030.18.01.48.69.20. EK. 12.

Kemal Paşa tarafından ifade edilen "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" artık Türk dış politikasının temel taşıdır. Buna bağlı olarak İngiltere için artık Türkiye uluslararası barış ve güvenlik için vazgeçilemeyecek bir ülke olacaktır. Diğer yandan Batı'ya karşı ulusal bir savaş veren ve yeni bir devlet kuran Türkiye'nin yeni önderi kendisine Batı'yı model almıştı. Batılı bir ülke olma yolunda zaman zaman Batı kamuoyunu da hayrete düşüren köklü değişiklikler gerçekleştirilmişti. Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında tüm inkılaplar alkışlanmaktaydı. Armstrong'un kitabı ne Batı'nın ne de İngiliz kamuoyunun görüşlerini içermekteydi kitap sadece kendi kişisel hayali idi.

Reference -

fo 395/469 189186

BK:I

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

2199 P 2394

	P	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> P 2394 449 18 NOV 1932 </div>
Registry Number } P 2394/2199/150 FROM Mr. Morgan, Angora, to Mr. Helm. No. 23/24/32. Dated 10th Nov. 1932. Received in Registry 18th P: News.	<p>Acquisitions made against Mustapha Kemal Pasha in "Grey Wolf".</p> <p>Refers to Mr. Helm's letter No. P 2199/2199/150 of November 3rd, 1932.</p> <p>Nothing has been heard about "Grey Wolf", apart from an Agence d'Anatolie telegram which is quoted and which appeared in all the papers on October 25th.</p> <p>It is reassuring that on October 29th the Gazi made friendly references to Great Britain at the annual dinner to Heads of Missions, and that Tewfik Rûsth later spoke to the Ambassador of the friendly relations between Great Britain and Turkey.</p>	
Last Paper. P 2199	(Minutes)	
References.	<p><i>Eastern Sept 24/11</i></p> <p><i>Mr. Norton 21/11</i></p> <p><i>E.O.C. 22/11</i></p>	
(Print.)		
(How disposed of)		
(Action completed.) S.W.C. 20/11/32	(Index.) L.S. 12.11.32	
Next Paper. P 2618		

MUSTAFA YILMAZ

P 2394
18 NOV 1932

Inter.
450

No.29/24/32.

CONFIDENTIAL.

British Embassy,

A N G O R A.

November 10, 1932.

My dear Helm,

The possible storm which your letter P.2199/2199/150 of the 3rd November about Armstrong's book portends has not yet broken on us.

All that has so far happened is that all the papers of the 25th October contained an Agence d'Anatolie telegram running as follows:-

"London 24. (A.A.). Campbell Dixon writing in the Daily Express of a book which appeared to-day, by Captian Armstrong about the Gazi, and which is called 'Grey Wolf,' places the Gazi among those personalities of the Great War who have begun to take on the character of supermen, and says:-
"Even Armstrong in his book which is bitterer than any book which has ever yet been written against an existing Government appreciates and does homage to the Gazi's genius and to what he has accomplished.
"When one considers the Gazi's life it is impossible not to admit that he unites in his person the fixed principles of Lenin, Mussolini's enthusiasm, the military skill of Jenghiz and the charm of Trotzki or Garnot. The Gazi has superhuman intuition and has a marvellous genius for organisation."

No further reference to the book has yet been made in the Press or elsewhere, and we hope that none will

A.K.Helm, Esq., C.B.E.,
Foreign Office,
London, S.W.1.

be. ...

2.

451

be. If reference is made we shall not fail to take the line you suggest.

We draw comfort from the fact that on the 29th October - by which time the Gazi must have had some precise knowledge of the contents of Armstrong's book - he loudly stated at the annual dinner to the Heads of Missions that he trusted only the British and Soviet Ambassadors, and looked on them as his only real friends. Two or three days later Tevfik Rüşdî spoke to the Ambassador of the friendliness prevailing between Great Britain and Turkey. This encourages us to believe that the sky is still serene.

Yours ever,

James Morgan

BK:II.

Reference:-

fo 396/467

189136

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

ELEGANT, MONDAY, OCTOBER 24, 1932

448

MODERN TURKEY'S DICTATOR

Astounding Career of the All-Powerful Mustapha Kemal

By CAMPBELL DIXON

In the Official History of the Gallipoli Campaign, published in part by "The Daily Telegraph," last April, Brig-Gen. C. F. Aspinall-Oglander writes of a soldier's tribute to Mustapha Kemal's "outstanding genius or command."

"Set in history," he wrote, "can the exertions of a single divisional commander have exceeded, on three separate occasions, and professed an influence, not only on the course of a campaign, but perhaps on the fate of an Empire?"

It is too early yet to see any of the great war figures in perspective. Many of them are already receding into the maddled distance, while a few are beginning to loom gigantic.

To the minority belongs Mustapha Kemal Pasha. In one of the bitterest books ever written about a living ruler, Mr. H. C. Armstrong attributes to Mustapha all the vices, pitiless ferocity, and complete disregard of the niceties of civilized conduct.

But he also pays just tribute to the man's achievement and genius.

BRILLIANT SOLDIER

Can anyone read Mustapha's story—the story of modern Turkey—without conceding him the fixed principles of Lenin, Mussolini's instinct for the dramatic, the military genius of Joseph Stalin, and the driving force of a Czarist or Czarlet.

He has been at the hard-headed organizer of victory.

Mustapha's early career was not very different from that of scores of other young Turks: the army, politics with the Sultan and the Committee of Union and Progress, arrests, promotion, the Balkan war.

Two years he was overshadowed by the more brilliant Enver Pasha. Then the Greek war gave him his chance. His ability impressed von Sanders, his reckless bravery stimulated the Turks to heroic resistance. It was due to him more than to any other commander that the British efforts at Gallipoli failed.

The end of the war found him back in Constantinople. The Allies were in possession.

Turk worth his salt became a Nationalist. At Mustapha Kemal's call they set their teeth. They proclaimed Mustapha Kemal as the leader; instead of Nationalists they called themselves "Komradists."

Veronica now entered the picture. His Greek overtures in Europe, and on the Asiatic side barred Mustapha's approach to Constantinople.

When the "Great National Assembly" met in a class-room of the broken-down agricultural school at Angora, Mustapha found the deputies striving for peace and for his blood. Mr. Armstrong paints a vivid picture of him at this stage, with his bodyguard of brigands, talking wildly,

MUSTAFA KEMAL.

answering at friends, God and morals, with a "brutal outlook and wild orgies." Danger was always close to him, and he directed in person the 22 days' battle at Sakirnia—one of the most heroic and desperate in history. I am glad that Mr. Armstrong does justice to the Greeks:

"Greeks and Turks alike fought with reckless courage, threw themselves into the storm of lead in a white madness to get at each other with cold steel. A Greek regiment refused to take cover or sue for peace; the divisional staff came up into the line with it, and both were wiped out by machine-gun fire."

A Turkish battalions officer, the brigade general, ran forward into the open, pulled up the column, drew his sword, and with his revolver fired the battalions, and was himself blown to pieces by Greek bullets.

One division lost three-quarters of its men, another was hunted right out. Seven divisional commanders were killed in close fighting.

Mustapha, living at white heat on his nerves, leaping hardly at all, threw in his reserves and went into battle with them. On the twenty-second day the Greek line broke. Young Turkey had been tried, rebuked, but triumphant. Mustapha Kemal was given the title of Ghazi, the "Destroyer of Christians."

THE SULTAN'S EXIT

In the following year he completed the exit of the Greeks, under Gen. Madjidi, whose chances in battle were not halting, so could not get out of bed for fear of his legs breaking.

Mustapha Kemal, in the saddle, now applied the whip. He forced through the

Assembly, at the point of the revolver, a decree deposing the Sultan. A few days later an English ambassador drove up at the back door of the palace in Constantinople, and an elderly gentleman clucking an umbrella, while a stench carried a bag containing the imperial gold coffee cups, tried to climb in.

"The umbrella got stuck in the doorway, and refused to go in. The old man struggled with it, heily, and began to grow frowny and irritated; he could not sleep in, for he would get wet, and he refused to leave it behind. An English officer took the umbrella away from him, gave him a shove up, and shut the door."

The last of the Ottoman Sultans, the Emperor of All the Turks, the Grand Signior, the Terror of the World, had made his getaway.

AUTOCRAT'S DECREES

The modernization of the most conservative race on earth was the task Mustapha now set himself. It was likely to prove more dangerous than war. A democratic State needed at least one party. He created one by the simple process of retaining his military organization the "People's party." He then proclaimed himself President.

He notified the Caliph—"Islam, this theology of an immortal Arab, is a dead thing"—chased the Sheik-ul-Islam out of his office, and threw the Koran after him.

The fox, "the sign of ignorance" must go. When the peasants rebelled, he hunted some and hounded the rest. Thus started the greatest rush for lands in history—women's lands, complete with furniture, old houses, battered hoovers, anything with a brim.

Mustapha, described by Mr. Armstrong as at least a schoolmaster, went on to change the script to Latin, to abolish the sultan, to prescribe the exact number of miles the hat should be raised, to close the monasteries, to establish schools of dancing where good little Turks could learn to be gigolos, to adapt European laws, and to travel women.

POLITICIANS HANGED

It was not all done without opposition. But deputies who criticized him died suddenly, and in 1920 he wiped out the opposition at a stroke. The minor figures, including his best opponent, Adal, were hanged out of hand. The politicians were tried by Dahi Ali, the Hanging Judge.

That night the Ghazi gave a great ball, to which foreigners were invited. Mr. Armstrong points a vivid picture of Mustapha and the Prime Minister squawking playfully, with aristocratic airs, over a mountainous Turkish woman, Dahi, all looking in banter from his gaze.

Four miles away eleven politicians were hanging beneath a wall, saved the Jew by hanging with pollutant just on his lips.

Mustapha was supreme, and allowing for the disappointing discovery that, no matter how energetically he planned, and how many decrees he passed, progress seemed to be less elegant than Paris and less prosperous than London, he should not have been content. With the aid of an Emperor he lives in brutal royalty in a suburban villa in the poor village of Gonen Koyu, a primitive chalet with a morning coat, with a piece of chalk and a blackboard for his weapons.

EK: III.

1c (E.D.)

*inter-'Grey Wolf' file
copy of file*

No. 29/29/32.

454

Confidential.

British Embassy,

ANGORA.

P 2618
19 DEC 1932

December 10, 1932.

Rf Dec. 15

My dear Helm,

With reference to my letter of November 10

1394/197

about 'Grey Wolf,' I hear that the Gazi is furious about it. So far nothing has appeared in the Press, but there is a rumour that Necmettin Sadik has been instructed to let himself go about the book in the "Akşam." It may be that wiser counsels will prevail and the attack will not materialize. Meanwhile the affair of the Egyptian Minister's fez, about which we are writing officially, is tending more and more to be attributed to lying and tendencious reports in the London Press and Reuter's commu- niqués. To cover up the unfortunate incident the Turks must find some scapegoat and what easier than the London Press, anxious to create bad feeling between Egypt and Turkey? While it is untrue that the "Daily Herald," "Evening Standard" and I know not how many other papers that run columns of 'spicy paragraphs' and rubbishy tittle-tattle - collectors of ill- natured or sensational gossip - have lied in regard to the

A.K.Helm, Esq., C.B.E.,
Foreign Office.

fez..

2.

455

fez incident, it is a pity that our newspapers and writers like Armstrong get England a bad name and the gratuitous resentment of foreign peoples, and do a disservice to the English race, because they cannot refrain from gratifying their own petty vanity or petty spite. What is it that drives them to be ever poking in other people's concerns or to be running down foreign public men in a way that only betrays consciousness of their own impotence and helplessness to change what they dislike and what humiliates their pride, and the effect of which is merely to alienate foreign sympathy from England?

I have been dipping into "Grey Wolf" and am surprised to find passages that appear to have been lifted textually from our despatches. This seems a very serious matter. I wonder how it has come about.

Yours ever,

James Morgan

HAROLD C. AMRSTRONG'UN KİTABI ÜZERİNE

739

REF: IV.

Reference-	FO 375/469	18/1136	1	2	3	4	5	6
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION								

No. 418.

458

(29/32/ 32).

BRITISH EMBASSY,

ANGORA.

22nd December, 1932.

2683
DEC 1932

Sir,

I have the honour to report that " Grey Wolf," Captain H.C.Armstrong's recent study of Mustafa Kemal, has given great offence to the Gazi. This is due, partly, to the misrepresentations and calumnies contained in the book, and, mainly, to the fact that the book, being by an Englishman, was expected to be, in conformity with the local conception of English character, a sober work, presenting to English-speaking peoples a truthful and authoritative account of the Gazi's life and achievements.

2. The Gazi expected too much. His author has failed to live up to His Excellency's lofty ideal of an English biographer, and the Gazi's disillusion, and consequent resentment is the greater. Had the book been from the pen of a non-British writer, it might have been ignored, or dismissed in some brief newspaper paragraph, but the accident of its English origin has obtained for the book's author the unnecessary honour, at the instance of the Gazi, of a long refutation of its errors, accusations and assertions. I enclose herewith copies of a series of articles which appeared in the Constantinople newspaper " Akşam " between the 8th and 20th December. They are written by Necmettin Sadik Bey, owner of the " Akşam," and deputy

The Right Honourable,

Sir John Simon, G.C.S.I., K.C.V.O.,
etc., etc., etc.

HAROLD C. AMRSTRONG'UN KITABI ÜZERINE

741

Reference:-
 FO 395/487 189324

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

<p>1933</p>	<p>P NEWS</p>	<p>P 2658 329 21 NOV 1933</p>
<p>Registry Number } P 2658/186/150 FROM <u>Mr. Vernon Bartlett (British Broadcasting Corporation)</u> To <u>Mr. Helm.</u> Dated 18th Nov. Received in Registry 21st Nov. P : News.</p>	<p><u>Mr. Vernon Bartlett's talk on Turkey.</u> Transmits copy of his proposed talk on Turkey and requests that Mr. Helm may read it and telephone his comments thereon.</p>	
<p>Last Paper. P 1436</p>	<p>(Minute)</p>	
<p>References.</p>	<p>see within R. Kennedy 22/11</p>	
<p>(Print.)</p>	<p>any 21/11 25/11 Copy Angora</p>	
<p>(How disposed of.) f. q. Angora tho. H.A.R. also. 30.</p>	<p>R. 22/11</p>	
<p>(Action completed.) S.M.C. 30/11/32</p>	<p>(Index.) H.A.R. 1/12</p>	
<p>Next Paper.</p>		

MUSTAFA YILMAZ

Reference -
 FO 395/487 189324

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION

Telephone:-
WELBECK 4468

Telegrams:-
BROADCASTS LONDON

330

BROADCASTING HOUSE, LONDON
W.1

Our reference PT/YB

lc

P 2658
 21 NOV 1933

BY HAND.

18th November, 1933.

17 Nov. 18.

Dear Helm,

I am sorry that, as I have only just returned from abroad, I have not been able to send you earlier a copy of the talk I propose to broadcast on Monday evening.

Would you be kind enough to read through it, and to let me know by telephone on Monday if there are any glaring inaccuracies or points which it would be unpolitic to make?

Yours in great haste,

Vernon Bartlett

Mr. Kuntlett will make the modifications shown in pencil. He has sent a copy of the talk to the Turkish Embassy who are very pleased about it.

A. K. Helm, Esq., O.B.E.,
Foreign Office,
Downing Street, S.W.1.

ans
207/11

JDL.

26 JULY 1933

EK:VI.

THE LISTENER

VOL. LV

215

Strong Men of Europe—VII

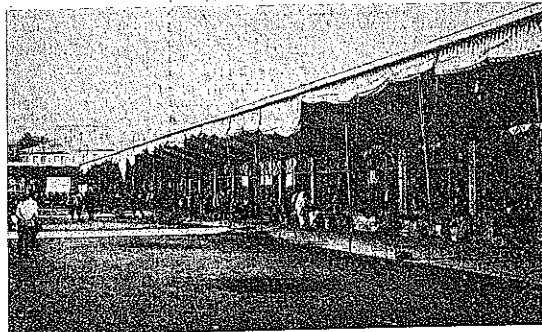
The Gazi

By VERNON BARTLETT

ONE of the world's more depressing monuments stands high up above the Golden Horn in the European quarter of what used to be Constantinople and is now Istanbul. It represents the struggle for Turkish freedom under the leadership of one of the most remarkable men alive, Mustafa Kemal, better known as the 'Gazi', or 'Liberator'. On one side there is the Gazi in uniform, leading his men in battle. On the other, the struggle is won, and there he is in a neat European frock-coat in front of all his frock-coated Ministers. In nearly every photograph—on the postage stamps, even—he is portrayed in evening dress. One might think, especially if one remained in Constantinople, that there had been merely an empty victory of European fashions over eastern ones. The men wear the same sort of hats as we do, and the women go unveiled. Was it necessary to have a war and a revolution to achieve that?

But to get an idea of what is happening in Turkey it is absolutely necessary to visit Ankara, the capital. It is easily the most astonishing place I have ever seen, and it helps one to understand the contradictions that strike one immediately on arriving in Turkey. There is, for example, this insistence upon European dress, and yet the capital has been transferred from Europe to Asia. All the Greeks and most of the Armenians have been pushed out of every part of Turkey, except Istanbul, and yet, despite this dislike of the foreigner, Austrian and German architects are busily putting up modern villas in the Asiatic desert. If I

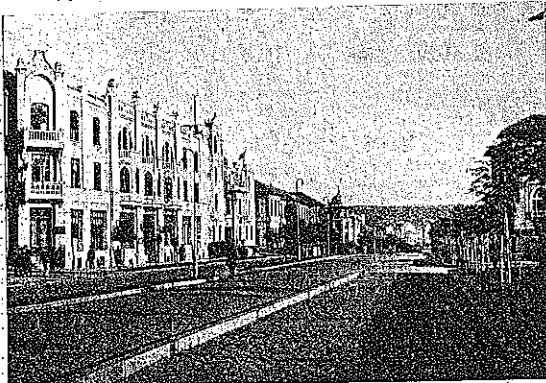
was in Zealand. There was a train with the usual dining and sleeping cars, and there was a bunch of diplomats to remind me of the night train from Paris to Geneva on the eve of a League of Nations Council meeting. The outside world was a little unusual, but our box on wheels was to all appearances entirely European. The only camels I saw during my time in Turkey

Market-place, Ankara, showing unveiled women and men going about in Western dress. B.N.A.

were in Europe. I passed them on my journey from Sofia to Istanbul, and they looked so out of place against a landscape exactly like Salisbury Plain that I still wonder whether they hadn't something to do with some circus.

After fifteen hours, we reached Ankara. On a chocolate-coloured hill is the old town, with all the noises and the smells and the colours that anybody with romantic ideas about the East could possibly desire. The walls that surround it are amazing, for they contain the whole of history. Pieces of Roman columns, slabs of stone inscribed in Greek, sarcophagi, altars—anything hard and solid has been used in building the fortifications against the different enemies that have swept over these sandy hills. The Turks are so proud of all they have done in Ankara since it became their capital that they take little interest in the old town. But you must visit it to contrast it with the new. Nothing has given me greater respect for the achievements of the present Turkish government than the discovery, as I pottered about among the hovels and the houses of this old town, of the half-decayed leg of a horse. A few hundred yards away, at the foot of the hill, is the new town. As I looked out of my window on my first evening there, I saw two European engineers measuring out the length of road they had paved during the day with the help of some very modern German machine, and they were as proud of their achievement as any Russians might be of breaking records for their five-year plan. At night I was kept awake by conflicting jazz bands in two rival cafes. There is very little traffic; but at each street corner there is a smart policeman on point duty. There is an enormous modern building, the Ismet Pasha Institute, where

One of the streets in the new town of Ankara—a witness to the achievements of the present Turkish government in roadmaking and lighting. B.N.A.

may be permitted an Irishism, I should say that almost the best European architecture of today is in Asia.

You start off on your journey to Ankara by taking a steamer across the Bosphorus to the Asiatic shore, but when I finally landed there I forgot to be thrilled. There was a large new station, rather like some modern station in Germany or Swit-

German machine, and they were as proud of their achievement as any Russians might be of breaking records for their five-year plan. At night I was kept awake by conflicting jazz bands in two rival cafes. There is very little traffic; but at each street corner there is a smart policeman on point duty. There is an enormous modern building, the Ismet Pasha Institute, where

nearly nine hundred girls are learning to design Paris hats and gowns, to write advertisements, to illustrate papers and books, to compete, in fact, with the modern business woman in Europe or the United States. Every hundred yards or so a street sweeper is busy collecting imaginary scraps of rubbish—in the new town. One would imagine that, were he to visit the old town, he would become the centre of an amazed and curious crowd.

Now this building of a modern city in Asia would be astonishing in any circumstances, but it becomes doubly astonishing when all its implications are realised. No country in the world has changed as much as Turkey in the last ten years. Until 1926, when the Swiss Legal Code was adopted, all law was based on the sayings and commands laid down by Muhammad in the seventh century. Since no human figure must be portrayed, there were no statues in Turkey; now there are three of the Gazi (but none, as far as I know, of anybody else) in Ankara alone. A drawing master who allowed his pupils to copy any living object would have been dismissed, and photographers must have done a very poor business; now there are cheap photographers of the sort that you find on the beach in summer at nearly every street corner. The attempt to adapt the Koran to modern life was, of course, a hopeless one, and although civil courts had recently been set up side by side with the religious ones, there was little hope of justice in Turkey before the War. A century ago people wore the most complicated kinds of turbans which showed you every man's religion and trade. Sultan Muhammad II was threatened with assassination because he abolished the turban in favour of the fez, but it needed much more courage to abolish the fez in favour of an ordinary hat, since a hat with a brim makes it difficult for its wearer to touch the floor with his forehead when he is praying, and Muhammad orders him to do so. In one way and another, Turkey under the Sultans had become probably the most dangerously backward country in the world.

But now the Sultan and the Kalif have gone, and the harems ascendant and deserted except for tourists. The Arabicalphabet, in which the Koran is written, has gone, with astonishing results when you see how the Turks spell European words. Saint George becomes Sen Jorj, and mademoiselle is written matamezel. The fezes and the veils have gone, and in modern Ankara there are so few minarets that one could easily mistake them for the factory chimneys that we associate with our own European cities.

As far as I can see, the trouble about Turkey in the last century or so has been that the man who was Sultan in Constantinople, that is to say, ruler of the Ottoman Empire, was also Kalif of all the Muhammadans. There was constant friction between the religious conception and the national one, and the religious one used to dominate. The palaces at Constantinople were filled with the worst mixture of people in the world—Albanians, Greeks, Armenians, Kurds, Tartars, Slavs, and so on; and when the Young Turks began their nationalistic campaign, they made the mistake of talking about the whole Ottoman Empire instead of only about its purely Turkish inhabitants. Their nationalism encouraged the rival nationalism of the Kurds and the other peoples in the Empire, so that it was weakened instead of being brought closer together.

Among those who had decided before the War that the old system was too corrupt, too cowardly and too lazy to be reformed, was a young officer with piercing, deep-set grey eyes, who was always being sent to remote parts of the Empire to keep him out of mischief. During the War, as British troops who fought against him at the Dardanelles learned to their cost, this young officer, Mustafa Kemal, showed very unusual ability, but he was uncompromising and unpopular, and never received the credit he deserved. It was only after the War, when Constantinople was occupied by Allied troops under a British general, and the Sultan had become merely a puppet in their hands, that he and his friends revolted against the terms of the Treaty of Sèvres. They formed a national government in Asia and defied the world. The Sultan could do nothing against them, but the Greeks, who were to inherit a lot of territory in Anatolia as a result of this Treaty, marched towards Ankara. After a long campaign, and despite difficulties of every kind, Mustafa Kemal drove the Greeks back to the sea and marched to within a mile or two of Constanti-

nople. The Sultan took refuge on a British warship, and a ten years ago Mustafa Kemal, already President of the National Assembly in Ankara, became first President of Turkish Republic.

It was then that the soldier had to become a statesman. Constantinople had been on the western fringe of the Empire and despite temporary disadvantages some more representative city must take its place. Ankara seems remote enough when you make the journey to it, but there is still more Turkey to the east than to the west of the capital. The complicated Arabic alphabet was one of the causes why so few people could read or write, and if Turkey was to hold its own in the modern world she must adopt the Latin alphabet, so Mustafa Kemal insisted that all government officials should learn this Latin alphabet, and he was not above appearing at official receptions with a blackboard and putting the through an examination. The veiling of women might be picturesque, but it was incredibly uneconomical, since a Turkish woman had to travel with so many people to protect her from the eyes of men, and there could be no sensible relationship between the sexes while such a system lasted. Mustafa Kemal horrified the orthodox, not only by encouraging people to go unveiled, but even by dancing with an unveiled girl at a big public function. The fact that every Muhammadan man had to wear a fez led to a dangerous division based on religion between the subjects of the Ottoman Empire, and by appearing in one of the most bigoted parts of Asia Minor in an ordinary European hat, Mustafa Kemal started a change, the social effects of which are enormous. At first fezes were still allowed, but it can easily be imagined that when he got back to Ankara everybody who came to meet him at the station had discovered some sort of European headgear. I am told that some Turks, especially the older ones, still like to put their fezes on when they get back to the safety of their homes, but their sons will not share this same rather queer ambition, and this distinction between the two religions has gone for ever. When the wearing of hats was made compulsory, there was such an outcry in the eastern part of the country that martial law had to be declared and several men were sentenced to death, but now the hat has become a symbol of religious reconciliation.

I had rather expected that the Gazi would be a man who was always strutting about in magnificent uniform, opening new buildings, laying foundation stones, reviewing troops, and so on, but to his own distress the more active part of his job is done. He has put through legislation which does all that legislation can do to make Turkey an entirely modern state, and his job now is to make sure that these laws are carried out. For the greater part of his time—except in summer, when he comes down to Istanbul—he leads a very lonely life in his villa on the hill above Ankara. From time to time, however, one notices that there are more sentries on the road than usual. Suddenly two soldiers on motor cycles come tearing along, followed by a car driven at high speed, and followed by two more cyclists. You may get a glimpse inside the car of the President of the Turkish Republic. I am afraid that I did not manage to interview him, for it takes too long to get an appointment, but I saw more of him than most of his own compatriots do because I happened to be in a building when he visited it, and I was not turned out since I was with an imposing-looking dragonman from the British Embassy, and his uniform commanded respect. From all that I had heard of the Gazi, I had expected a man who looked worn out and old. Instead I saw an alert upright man in an ordinary dark blue suit. A man with yellowish hair, deep-set grey-blue eyes, prominent cheek bones and very thin lips. A man in whom I should have complete trust in time of danger, and of whom I should be very alarmed if he were my enemy.

The Gazi's will is law. I suppose dictatorships always become most dangerous when the dictator dies, and the changes that Mustafa Kemal has wrought in Turkey are so great that there must be many Turks who would oppose him if they dare. But even if there were a long period of uncertainty when Mustafa Kemal retires from the political field, he would none the less have justified himself, for whatever happens, owing to his courage and energy, the Turkey of tomorrow will bear no resemblance to the Turkey of yesterday. I would say without much hesitation that the three greatest men who have come to the front during or since the War are Lenin, Mustafa Kemal and Mussolini. And I am not sure that I should not put the Gazi first.

Foreign Affairs

Recovery of 'The Sick Man of Europe'

By VERNON BARTLETT

A MONTH ago Turkey celebrated the tenth anniversary of her Republic. I had intended to give a talk at the time, because the changes that have taken place in that country are so remarkable that they deserve a lot of attention, but I was then speaking from Paris about the French attitude towards disarmament. So I am going now to discuss this country, twice the size of France, which has been transformed by Mustafa Kemal quite as drastically as Italy by Mussolini, Russia by Lenin, or Germany by Hitler.

The least impressive changes are in the city we used to know as Constantinople and now call Istanbul. My first glimpse of it was very depressing, because I came by rail instead of by sea. The decrepit little wooden houses spoil for me its beauty and the beauty of the old crenellated walls which once defied the crusaders, but did not defeat them, since they occupied the Christian city of Constantinople and pillaged it more thoroughly than any pagan invaders had ever done. Perhaps when next I go there I shall not feel that the Golden Horn is merely an oily strip of filthy water, and that the Sultan who issued a decree in favour of wooden houses, as being less dangerous in the event of earthquakes, was one of the worst malefactors in history. One can almost imagine Mustafa Kemal standing among the goats on the big waste slope just below the city's most swagger hotel, and saying to himself that the only thing to do was to build an entirely new capital, far away on the other side of the Bosphorus.

The Ottoman Empire was held together by the Islamic religion, but it was weakened by all sorts of rivalries between the different Islamic nationalities it included. The Young Turks in 1908 were filled with patriotic zeal, but they also began with this Ottoman idea, and it was not until shortly before the World War that they realised that they must concentrate, like Hitler in Germany, on the race rather than upon the state. Again like Herr Hitler, with his Aryan creed, Mustafa Kemal has made Turkish racialism almost a religion, and the fact that the great majority of Armenians and Greeks who were formerly subjects of the Ottoman Empire have been turned out of the country is one of the reasons why Istanbul struck me as a dying city.

It was not only by this insistence upon the Turkish race that Turks before the War gave an example which Mustafa Kemal followed after. As early as 1912 they drew up a programme of reform which very closely resembles the one that has been put through during the last ten years. Religion was to be modernised and the legal code to be altered so that it was no longer based upon the writings and sayings of Muhammad in the seventh century. The Arabic alphabet was to be replaced by the Latin one, and women were to go unveiled. The only trouble, of course, was that the programme remained a programme, and was never put into force. Men like Mustafa Kemal who worked for it were exiled from Constantinople to keep them out of mischief, and even during the War the dardards managed to exclude them from most of the prominent positions. When the collapse came in October, 1918, Mr. Asquith, as he then was, stated that 'The Sick Man of Europe' really was dead at last, and that his resurrection had become an impossibility. Nobody at the time seemed to question that judgment.

Mustafa Kemal was only the most determined of many Young Turks, and if his quarrels with Enver Pasha had not led him to keep more closely to his military job than most politically-minded Turkish officers, we should probably have known his name before the War. Few of us did, however, for in 1914 he held the not very impressive job of Military Attaché in Bulgaria. It was a stroke of luck for him that the War should have broken out when he was concentrating his attention on military matters, and despite Enver Pasha's jealousy and his own unpopularity with the Germans who controlled the Turkish forces, Mustafa Kemal Pasha was in high command in Palestine just before Allenby's attack.

War gave him a second chance. The Greek army landed at Smyrna with British support on the very day when Mustafa Kemal was sent to the eastern provinces to supervise the

surrender of arms to the Allied Powers under the terms of the armistice. Deeply resenting the fact that Constantinople—because it still *was* Constantinople—was under inter-Allied control with a British general at the head, Mustafa Kemal naturally enough did his best to see that the arms went to him and not to his ex-enemies. Paying no heed to orders from the Sultan, he set about the job of organising an army in Anatolia to turn the Greeks out again. We all know how he succeeded.

While there were Greeks to fight on Turkish soil his job had been relatively easy, but now came the period of reconstruction. The Treasury was empty, and he was not going to allow the Greeks and the Armenians inside Turkey or the international bankers outside it to regain control over the country he was called upon to lead. To draw one more comparison between him and Hitler, he decided that Turkey must be for the Turks; just as Hitler decides that Germany must be for the Aryans, even though the country's prosperity may suffer a temporary setback. He offended most foreign countries especially by abolishing the system of capitulations, which dated from the fall of Constantinople in 1453, and which enabled foreigners to escape from Turkish laws and Turkish taxes. I believe that now no less than 99.4 per cent. of the population of Turkey is Turkish, and in Ankara, except for the foreign diplomats and a few rather ruffian-looking Kurds who have been exiled for political reasons from their own homes near the Mesopotamian border, you seldom see anyone who is not a pure-bred Turk. This was not as impressive as I had expected, since the reforms which have put the men into bowler hats and the women into imitation Paris model frocks have made the one main street of Ankara rather less picturesque than Shaftesbury Avenue or the Strand.

Ten years ago women were still veiled; now they have such freedom that, while a few of the older ones still wear black veils, the great majority lead just the same sort of life as women in Western Europe. They become municipal councillors, magistrates, professors, doctors, and so on. And the first Turkish airwoman was present in Ankara for the anniversary celebrations. Before the War the total length of railways in Turkey was 2,300 miles, all owned by foreign companies; nine years ago a new programme was drawn up, and more than 1,100 miles of new railway have been built, which is a considerable job for so poor a country. Ten years ago the feeling against the British, because they played the principal part against Mustafa Kemal when they occupied Constantinople, was still very strong; now English has been adopted as the first foreign language to be learnt in the schools. Ten years ago the Arabic alphabet still complicated life to such an extent that probably fewer than half a million people, excluding children at school, could read or write, last year more than two million people were attending the popular schools. Ten years ago there was still this muddle about legislation based on the Koran; now new laws, based upon the Swiss Legal Code, give the citizen every reason to hope that he will receive a verdict based upon justice.

Will all these changes last? It is very probable that, although the Gaži has retained a system which is dictatorial, he is still quite as popular today as he was when he became the first President of the Republic. With the help of his Prime Minister, İsmet Pasha, he has converted Turkey into one of the most powerful countries in south-eastern Europe. People in Ankara will tell you not only that their country will form a Balkan Locarno, which will keep peace round the Black Sea, but also that it will be the bridge between eastern Europe and western Asia. And just as the Gaži has kept free of foreign interference in commerce, so he has jealously protected Turkish political independence. At one time, when Russia was Turkey's only friend, it looked as though Moscow might control Ankara, but since the Turkish state became a member of the League of Nations that seems less probable. Thanks to the wisdom and the perseverance and, at times, the ruthlessness of that lonely man, in his grey villa on the hill at Tchanhaya, the 'Sick Man of Europe' has become the most vigorous force in the Near East.

Reference-
fo 371/17960 1895 24

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

BK: WI

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

252

74 NEW BRITAIN

JANUARY 17 1934

Facts for New Britons

"NEW BRITAIN" STANDS FOR DOING BY INTELLIGENT FORESIGHT IN BRITAIN WHAT EVERY developed nation is rapidly being forced by events to do. New BRITAIN stands, for example, for a functional Parliament, distinct from the political and cultural chambers, for ordering efficiently the economic activities of the nation. By the Netherlands Industrial Councils Act, which has just come into force, industrial councils consisting of equal numbers of employers and employees are required to determine conditions of employment in the form, if at all possible, of collective agreements. The Councils have to make arrangements and regulations for vocational education and training, establish benefit funds, prepare measures for utilizing available labour, and establish good relations between employers and employed. Orders submitted by the Councils to the Government will, if not disapproved, come into force in a month from promulgation. Industrial Councils may fine and imprison offenders who contravene their orders. The Council will assist in drafting Bills for Parliament and may be consulted by many and various Government and administrative organizations. All this is clearly on the way to a Functional Economic Parliament.

Representatives of the Cotton Spinners and Manufacturers' Association and of the Weavers' Amalgamation recently sent a deputation to the Minister of Labour, Sir Henry Detterton, to discuss the best means of making agreements between employers and employed in the manufacturing section of the cotton industry obligatory on all parties. The best means is a distinct Economic Parliament dealing with the national industry from a national standpoint and in the national interest.

In the days following the European War, when the British industrialists, politicians, and others overflowed with gratitude and social feeling, and when all of them wanted to reconstruct Britain nearer to the heart's desire, twenty-four industrial research associations were formed for advancing British methods of production. These associations were financed partly out of voluntary contributions, these being supplemented, according to their amount, by the State. The majority of those research associations are now in financial difficulties. Research on high-temperature steels is in jeopardy for the sake of a paltry £1,500. Research is being shamefully neglected. It is impossible for this absolutely essential, indeed, primary, industrial activity ever to receive the care due to it without the establishment of an Economic Parliament.

A new steelworks, which cost six million pounds, will be opened in Pretoria, South Africa, in the next week or two. South Africa will not need to sell its gold in exchange for steel.

At Zlín, in Czechoslovakia, last year, Bata reported the invention of a machine that turned leather and thread into boots and shoes without the intervention of a single human hand. The material went in at one end and the finished article came out at the other. The machine is not operated because the effect of its destruction of labour would at present be ghastly.

In an up-to-date Pilsberg steel-plate mill no human being touches the product. Ingots are turned into plates without labour. One man on a balcony above the shop, surrounded by levers and instruments, runs the entire works.

A boat arrived at Southend on January 7, 1934, with ten tons of sprats, representing a three-days' catch. The haul was sold at one pound per ton for manure. New Britain stands for planned distribution according to the wants of the people.

A. O.

Contemporaries A Great Savage

MUSTAFA KEMAL PASHA, GAZI ("THE VICTORIOUS"), "DESTROYER OF CHRISTIANS", DOES not drink blood, but he sheds it freely whenever an obstacle can be removed that way. He, who has modernized Turkey, though perhaps not all the Turks, has an utter disregard for what we commonly accept as the decencies of civilized conduct. There is no vice in which he has not indulged, no debauchery he has not known. Yet he is a very great man. . . .

Mustafa is the son of a Turkish Customs Official and spent his childhood in comparative poverty. By great sacrifice his father made it possible for Mustafa to be sent to the Military Academy. He was soon engaged in political intrigues, and championed the cause of the Young Turks. At this stage of his career he led the hunted and adventurous life of all Turkish revolutionaries in pre-War days. His military genius was fully appreciated by the German General Liman von Sanders, who gave him a provisional command during the World War. Kemal Pasha, like all Asiatias, is a psychologist by instinct, and when he appealed to the Turkish people, immediately after Turkey's humiliation by the Treaty of Sèvres, he had chosen exactly the right moment. All Turkey became nationalist. After a twenty-two-day battle, into which he threw his troops with a savagery worthy of Tamerlane, Mustafa inflicted a crushing defeat on vastly superior Greek forces.

The temporal power was transferred on November 1, 1922, to the Grand National Assembly at Angora, which, in October, 1923, proclaimed the Republic, with Mustafa Kemal Pasha as its first President. After this Kemal Pasha started upon a task so gigantic that it cannot be measured by any similes with contemporary history or sociology. He has disestablished religion, abolished religious tribunals, closed convents and religious schools, brought about the end of the Caliphate, and done away with the fez. He has introduced universal suffrage, emancipated the Turkish woman, and made an end of the harem. He has cleaned out a corrupt Civil Service and actually created a code of honour among the Turkish Civil Servants, who, for a century, were unable to exist except by corrupt practices, for often their salaries were never paid. He has purified the Turkish language, worked out by himself a new alphabet, and made Latin script compulsory. He has created a modern judicial code, taken from the best European examples, and has introduced it in place of the abolished Islamic code.

Knowing that for his power he has to depend upon armed force, he has reformed the Turkish army and made it into an efficient and reliable force; he has also created a small dependable air force and navy. He crushes all opposition by the simplest means; he always hangs all his opponents. In 1920, for example, he fixed the execution of eleven members of the opposition, formerly his companions and friends, for the night when he was giving his first grand ball in the new Palace of Angora. He invited the whole diplomatic corps, and everybody present knew that the very moment he led one of his adopted daughters to the first dance these eleven men expired their miserable lives by hanging, and only about three miles away.

It is perhaps too early to see clearly the astounding and gigantic achievement of Mustafa Kemal Pasha. But the transformation of the old Turkey into the modern Turkey of today is amazing, especially when one considers that only a decade ago Turkey remained unchanged from the days of the Prophet Mohammed.

JOHANNES STEBEL

EK: IX.

Tespitinevvel, 1932

asî icmal**Rus ticaret
alesinin feshi**

re ile Sovyet Rusya'sı ara-
caret mukavelesinin feshi-
ngiltere hükümeti tarafın-
et hükümetine bildirilmiş-
tere parlamentosunda Ot-
feransının mukarrefatı mü-
ve münaakaşta edileceği bir
vezkâr mukavelesinin feshi-
bayı Ouyuşardı. İngiliz
ret mukavelesinin feshedi-
laton bekleniyordu. Fakat
ar anı olacağı tahmin edil-

da toplanan İngiliz im-
luğu konferansında İngiltere
ti. Dominyonların mahsulü-
yi gümrük rüşmini indirmegi
ettiği gibi buna mukabil
ontar dahi İngiltere'nin me-
ra karşı diğer ecebî mem-
rin mamulâtına nisbette da-
alt gümrük koymağı taahhüt
rdi. Fakat bu itilâfların ak-
başta Kanada olarak Domin-
Sovyetlerin İngiltere'ye il-
menetmelerini talep etmiş-

ların telâkkisine göre Sovyet
yalk mesai . mükellefiyetine
duğundan ve her türlü ithal-
sattı hükümetin elinde bulun-
dan ve ihracat dahi devletin
n altına alındığından Sovyet
is hububatını ve ham eşyasını
istediği fişta satabilir ve
ere'nin Dominyonların mah-
na karşı gösterdiği müsaadeyi
msüz bırakabilir. Zahirî hâl
İngiltere hükümeti Dominyon
zorlu ile Rusya ile mevcut bir
mühahedesi feshetmiştir.
mukavelesinin feshi cihan sıya-
ve iktisadiyatı ehihtinden büyük
olacaktır.

İngiltere pazarı Sovyet mahsulü-
zayet kârli olduğundan burası
İngiltere ile Sovyet Rusya
ındaki siyasi münaacabata
ile getirilecek ve Rusya'daki
ere karşı derin bir hoşnutluk
peyda edecektir. 1930'cu
buaya'nın umumi ihracattan
ark ilkesi ve 1931 senesinde
de alınan bir İngiltere'ye

SON TELGRAFLAR**"Gazi bir fevkalbeşerdir!"****İngiltere'de Gazi'ye dair
bir tarih neşredildi****(Bozkurt) kitabından bahseden Dey
Ekspres Büyük Dahiyi nasıl tarif ediyor**

Londra 24 (A.A.) — Yürbaçı Armstrong'un Gazi hakkında «Boz-
kurt» isiminde bugün çıkan kitabını Deyli Ekspres gazetesinde mev-
zau bahseden M. Campbell Dixon Gazi'yi harbi umuminin devaya bi-
nisbet almağa başlayan bir kaç şahsiyeti arasına koyarak diyor ki:

«Henüz yaşamakta olan bir hükümet hakkında şimdiki kadar as-
lâ yazılmamış bu derece acı bir kitapta bile Armstrong, Gazi'nin
dehasını ve eserini takdir ve tebciil etmektedir. Gazi'nin tarihi okun-
duğu vakit onun şahında, Lenin'in sabit prensiplerini, Mussolini'
nin heyecanı olan meylini, Cengiz'in askerlik dehasını ve Troçki'nin
veya Karno'nun sürükleyici kudretini bulmamak kabil değildir. Ga-
zi, fevkalbeşer bir görüş sahibi ve çok kuvvetli bir teşkilâtçidir.»

**Fransa sulh
için çalışıyor****M. Heryo çok hayırhaha-
ne bir nutuk söyledi**

Lons 24 (A.A.) — Bir hastanenin
küştat rüşmini yapmak için buraya
gelen M. Heryot, gülerdenberi bek-
lenen nutkunu binlerce Fransız ve
Alman'ın meifun bulunduğu Levante
tepasının hâkim olduğu evada söy-
lemiştir.

Fransız Başvokilli nutkunu millet-
nin uşlaşması ve sulh lehinde bir
kâile ile bitirmiştir.

M. Heryot, demiştir ki: — Bu-
rada her şey milletlerin uşlaşma-
rını ihtar ediyor.

Aranında bulunan ben, sulhün es-
ki bir hadimiyim, buraya bütün iyi
niyet sahiplerine hitap ve müraca-
at etmeğe geldim.

Menzurlarını Fransa'nın hürmetle
mahafaza etmekte olduğu Malven
Almanca mazurlığında rüşmü bu-

**Londra ve Roma
Aynı fikirde!...****M. Musolini'nin nutku
gayet iyi karşılandı**

Londra 24 (A.A.) — Deyli Tel-
graf gazetesi, Torino nutkunun İn-
giliz rüşmi mehafilinde çok iyi kar-
şılındığını yazmaktadır.

Bu gazete yazısına şu suretle de-
vam etmiştir:

«Bu nutuk, İngiliz ve İtalyan nok-
tai nazarlarının tamamile birbirine
benzediğini evvelki beyanatlardan
daha açık bir suretle kaydetmekte-
tedir.

Londra ve Roma hükümetleri si-
lâhlanma hususunda hukukca mü-
savilik talebini tasvibe ve yeniden
«İlahısma» hâkindaki her türlü
taleplerin kabulüne muarız bulun-
mağa hazırdır.

News Chronicle gazetesi de bu
nutukta İtalya'nın Alman tezini ter-
viç edeceğinden bahseden fikri-

25 BİRİNCİTESİRİN SALI 1932

Hakimiyeti Milliye

No. 4052 13 ÜÇÜNCÜ SENE.

HER YERDE (5) KURUŞ

Adres tele:

Gündelik. ÜZÜM, İNCİR, FİNDIK.

Üçü de bizim ihrac malımızdır ve öyle kalacaktır. Biz ne üzüme, ne incire, ne de fındığımıza kendimiz yiyecektir bitirmeyiz. Fakat üçü de Türk toprağının en baselyeli yetimlerindenidir: Eğer biz üzüme, incire ve fındık yemeye alışsarak, eğer salınamızda, soframızda kendimiz için, misafirlerimiz için bu üç şeyten bulduğumuzda karar veririz. Bu üç malı malın pazarını hiç olmazsa bir mertebeyle daha genişletmiş oluruz. Üzüme, incire ve fındık Türkiye'de en az değil, en çok yenir, en çok arar ve herca-nar pazarlardan biri olmaktadır. Macaristan sehir yapılmadaki kalibrer cihazlarını bile, bir sene içinde, Macar topraklarının kötü linyetini yakabilecek gibi, değişir meze mal sahiplerini mecur tutmuştur. Eğer Türkiye'de kahve, çay ve çeker ikramlarının yeri yerini üzüme, incire ve fındığa verirsek, iyiden kötüye değil, bilakis daha iyiyeye gitmiş oluruz. Hiç bir cihaz değiştirmeye, hiç bir yeni masraf yapmaya ihtiyacımız yoktur: Kendimiz için lazım olanı, faydalı olanı istislah ederek, üstelik milli tasarruflu, milli istislahi korumuş ola-cağız.

Her malımız için daralımı bir pazarı yaratmaya uğraşırken, herca-pazarımızı en başta aklı gelme-yince, bütün hükümetimizin eylemlerinde güdüldüğü eksiklerden biri ve başkası, Türk sofrasının yemisi-zilgisi'dir. Yenişi en ucuz memle-kette, bu noksan sınıfı sibihte ve milli ihtinada kararı kayıtsızbittan başka nasil iyileştirebiliriz? Hile-Türkiye'nin içindeki herhangisi bile sofrada kuru yalut yas, bir tel: ce-nebi yemisi haramdır.

Memleket mallarının mümkün olduğu kadarın memleket için ilk edilmeli, aynı zamanda fay-mecili ihrac mallarının memleketçe korutulması demektir.

Sizinki dünyanın her yerinde yerli mal için yerli pazar, yalnız şöyle böyle bir tedbir değil, başvurulan ilki tedbirlerden biri olarak göze karşıyor. Yerli pazarın hacmi ve faaliyetleri ne ölçüde olsun, maddi manevi büyük bir fayda olduğuna şüpheli edilemez. Biz kendi mal ve mahsuliyetimizden ahkrken, unutmuyal-ım, ki onu ister istemez almakta olduğumuz bir şeyin yerine koyu-rumuz: Bu şey, çok defa yabancı mal ve mahsulütdür.

Fatih RIFKI

BELEDİYE MECLİSİ AY BAŞINDA İÇTİMA EDECEK.

Gazi. Aleyhimize Çıkan Bir Kitapta Bile...

BUYUK GAZİ'NİN DEHASI ÖÇÜNDE EÇİLİYORLAR. Londra, 24 (A.A.) — Yüzbaşı Armstrong'un Gazi hakkında (Boz kur) isiminde bugün çıkan kitabı-nın Daily Express gazetesinde mev-zu bahsedilen Campbell Dixon, Gazisi'ni Harbi unvanında dev gibi bir nâmet almaya başlayan bir kaç gahiyeti arasına koyarak diyor ki:

"Yasamakta olan bir hükü-met hakkında sınırdıye kodlar na-ile yaslanımıysa bir dilerce acı bir kıyapıta bile Armstrong Gazisi'nin dehasını ev eserinin isidit: co tebil emelmediler. Gazisi'nin tarihi olundığıya yakıt onun şahsında, Lenin'in sübi presislerini, Mus-solini'nin heyecana olun meylini, Çengiz'in aserlik dehasını ve Traçhi'nin reyı Karno'nun sı-rıkleyisi kudretini bulmamak kabul edilmez. Gazi Ferikabber bir çürüştü şahibi ve çok kurvelli bir teşkilatçıdır..."

YENİ ELÇİLER.

Rejisclimhur Hz. İtalya. Yugos-lavya ve İspanya Sefirlerini Kabul Ederek.

Rejisclimhur Hz. başımın dört te yeni İtalya Büyüğü Elçisi ile Yu-goslavya ve İspanya orta elçileri-ni kabul edecektir. Sefirleri Gazi Hazretlerine imnamamelerinin takdim edecektir.

İTALYA İLE YAPILACAK MUKAVELE PROJESİ

Dün sabahki treale Mihiye, vekilliği Müsteşar Ali Rıza B. Resnadan Ankara ya dönümü ve Mihiye teklifi Beze İtalya ile yapılacak olan teklif mukavelesinin projeksi arzettiği.

VASİF BEY İSTANBUL'DA

İstanbul, 24 (Telefon) — Roma Sefi-ri Vasif Bey bugün şehirize geldi. Vasif Bey bu günlerde Ankara'ya harek-ecektir.

MEKTEPLİLER PARA BİRİKTİRMEK İÇİN BANKALARDA HESAPLAR AÇTIYORLAR.

MECLİS REİSİ.

Kâzım Pş. Hz. Bugün Ankara'da.

İstanbul, 24 (Telefon) — Büyük Mil-let Meclisi reisi Kâzım Paşa Hazretleri Bu akşamki treale Ankara'ya hareket et-mişlerdir. Kâzım Paşa Hazretleri Veli Veli Muavini Beylerle Kolordu kumandanı ve bir çok zevat teşeyl emişlerdir.

DARÜLFÜNUN EMİNİ

Darülfünun emini vekili, Fen fakültesi reisi Mustafa Hakikî Bey şehrimize gelmiş ve Maarif Vekâle-tine giderek Vekil Beyle görüş-müştür.

Balkan Konferansımda.

ROMEN RICALI HEYETİMİZE HUSUSİ BİR ALAKA GÖSTERMEKTEDİR.

Bükres Belediye Reisi Murahhas Heyetlere Çay Ziyafeti Verdi

Bükres, 24 (Anadolu Ajansının hususi muhabirinden) — Dün pa-zar olmak münasibiyetle murah-has heyetleri Bükres'e 30 kilometre mesafede kâin Sanaya'da Bükres belediye reisi tarafından verilen çay ziyafetinde bulunmuşlardır. Bu münasibette murahhaslar çok güzel bir gün geçirmişlerdir.

Türk heyetine karşı gösterilen hususi alkış nazarı dikkati celp et-mektedir. Mebusan meclisi reisi M. Sup ve bir çok Romen ricali mi-te-madiyen heyetimizle meşgul ol-maktadır.

Bütün komisyonlar icima ha-lindedir. Yarın heyeti umumiyeye iş-timal yapılacaktır.

Bulgar Heyeti Balkan Misakın Müzakeresini Geri Bıraktırmak İstedir.

Bükres, 24 (Anadolu Ajansının hususi muhabirinden) — Siyasi ko-misyonunda Balkan misakının müzakeresine başlanmıştır. Müzakereler ağırırken Bulgar heyeti bunun yanı-na barakolmasına talep etmiştir. Re-is M. Fella Bulgarların kuvvuda ih-tisariye kayıtsızlığı olduğu için ten-dilerini angaje ettiren bir müzake-re olmadıklarını söylemiş ise de Bul-gar heyeti talebinde ısrar etmiştir. Komisyon buna rağmen misakın müzakeresine başlamış olduğun-dan biraz sonra Bulgarlar komis-yonu terk etmişlerdir.

İtalya'nın M. MUSSOLİNİ'NİN TO

ITALYA'NIN DAHİLİ VE HARİCİ SİYASETİNİN ESASLARI

Dahilde; Fasist Rejimi, Bütün Sınıfların Emek Birliği, Milli Pa-ra Kıymetinin Tutulması; Haric-te; Sınıflı Sulh Tarafıtlığı, Milletler Cemiyetine Müzaheret, Alman Talebinin Silahların Bıra-kılması Esasında Halli, İtalya Başvekilinin İleri Sürdüğü Prop-sipler Bantlardır.

Torino, 24 (A.A.) — M. Mussoli-ni dün Torino'ya yaptığı resmi ziy-aret esnasında Fasizmin dahili ve harici siyaseti hakkında çok mü-bim bir autuk söylemiştir.

Torino'da İtalya siyaseti ve dün-yü, işleri hakkında çok mühim bir in-tuk söylenen İtalya başvekilini M. Mussolini

M. Mussolini, Torino'nun fosist liginin pıstırı olmak üzere bütünün-günü kaydedtikten sonra dahili si-yaset hakkında konuşur ki:

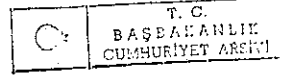
Esas, Fasist Rejimindir.

"Firkama kapıların herkesce açılmış biliyoruzuz. Fakat herkes bilmez ki, bugünkü siyasi rejim-e ait siyasi teşkilatın adı (Fasist Firkası) dir. Çünkü ihtilali tirka yapıyıştır. Milli Fasist İttihadi bir ordudur, daha doğrusu bir ulam-dır. Firkaya ancak hizmet ve itaat etecek işler vardır. Sınıflar Arasında Emek Birliktir. Yolumuzda, Mız rehber olan

EK: X.

GİZLİLİĞİ 20/06/1994 tarih ve
03371 sayılı Onayla KALDIRILDIT. C.
BAŞVEKÂLET
Kararlar Müdürlüğü
Sayı:
15977

KARARNAME

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Almanyanın Karlsruhe Şehrinde çıkan "Badische Presse" gazetesinde H.G.Armistrong tarafından tefrika halinde yazılarak Fransız, İngiliz ve Alman dillerile kitap halinde basılmış olan "Bozkurt-Mustafa Kemal" adlı kitabın zararlı yazılar ihtiva etmesine binaen gerek bu dillerle basılmış ve gerekse başka dillerle basılacak olanlarının memleketle sorunlarının yasak edilmesi; Dahiliye Vekilliğinin 28.II.933 tarih ve 10371 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetininin 4.II.933 toplanışında kabul olmuştur.

4.II.933

REİSİCUMHUR

Mustafa Kemal Atatürk

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Zr. V.

BK:XI.

T. C.

BAŞVEKÂLET

Kararlar Müdürlüğü

Sayı:

15484

KARARNAME

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

" Le Mois " atlı mecmuanın tegrinisani-konunevel 933 tarih ve 35 sayılı nushasında (Mustafa Kemal veya Bozkurt) başlığı altında çıkan makalenin, zararlı yazılara ihtiva ettiği görüldüğünden Matbuat Kanununun 51 inci maddesine göre, bu nushaların toplattırılması; Bahiliye Vekilliliğinin 18/12/1933 tarih ve 885 sayılı tekerresi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 26/12/1933 te tasvip ve kabul olunmuştur.

26/12/1933

REİSİCÜMUR

J. M. Kemal

Bş. V.

J. M. Kemal

Ad. V. V.

Levânî

M. M. V.

Levânî

Da. V.

S. Kaya

Ha. V.

S. Bey

Ma. V.

M. M. Kemal

Mf. V.

M. M. Kemal

Na. V.

T. Kaya

İk. V.

M. M. Kemal

S. İ. M. V. V.

M. M. Kemal

G. İ. V.

M. M. Kemal

Zr. V.

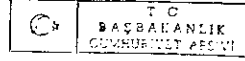
M. M. Kemal

EK-XII

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube:
Sayı: 2

1402

KARARNAME

"Bozkurt" başlığı altındaki makalesi memleket aleyhinde yazılmış bulunmasından dolayı Matbuat Kanununun 51 inci maddesine göre satıştan men ettirilen 27 Eylül tarihli "Journal des Débats" gazetesinin memlekete sokulmasının yasak edilmesi; Dabâliye Vezilliğinin 9/10/934 tarih ve 597 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 11/10/934 tarihinde kabul olunmuştur.

11/10/934

REİSİCUMHUR

Galip M. Kemal

Bş.V.

Yay

Ad.V.

S. Sancar

M.M.V.

S. Sancar

Da.V.

S. Kaya

Ha.V.

X. Bey

Ma.V.

Onas

M.V.

Bey

Na.V.

Ali

İk.V.

Ali Bey

S.İ.M.V.

S. Sancar

G.V.

Ali Bey

Zr.V.

S. Kaya

T. C.
Dahiliye Vekâleti
Matbuat Umum Müdürlüğü
Sayı
597

15 L
Öz:

4

Ankara : 9 ilkteğrin 1934

Başvekâlet Yüksek Makamına .-

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

27 Eylül 1934 tarihli "Journal des Débats " Gazetesinde
"Boz Kurt " başlıklı makalenin türkçesi ilişik olarak
tekdîm kılınmıştır .

Mezkûr yazıyı ihtiva eden gazete nüshaları işarımız
üzerine Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü tarafından Matbuat
kanununun 51 inci maddesi mucibince satıştan men edil-
miştir .

27 Eylül tarihli " Journal des Débats " Gazetesinin
memlekete ithalinin menî hakkında Vekiller Heyetince
bir karar ittihazını rica ederim, Efendim .

V. V.

Dahiliye Vekili

Takdim
10-10-34
S. Kaya
Tezâ V. H. ne
10-10-934

Kabül
11.10.34

Cevaben yazılacak evraka: Cevap olduğu muharreratın tarih numarası hangi daire ifadesiyle yazıldığına dero olunması rica olunur.

10-10-934	5432	1
-----------	------	---

"Journal des débats" Paris, -27.9.34

BOZKURT , DELET ARŞİVENİ GENEL NO:2011033
CUMHURİYET ARŞİVİ

Mustafa Kemal'in harp seyahatini ve hayatının gaye ve davasını "Türkiye Türk'lerindir ." prensibi teşkil etmektedir . Yaradılış itibarıyla asker, mütevezi bir baba ile Loti'nin sevdiği eski Türkiye tiplerinden garşafıl bir kadının oğlu olan Mustafa Kemal Klemansonun "Harp yapr- yorum" sözünü "leitmotiv" olarak benimseyebilir .

O ailesine, gençlerine, hükümete ; sultanata, ecnebiye karşı harp yapmıştır .

"Vatan", "Fethat ve Şaraki Komitesi" , "Farmasonluk" gibi bütün gizli teşkilatlara, müstaşni kalabilecek kadar kendini kuvvetli nis edeceği zaman bunları yıkmak üzere , dahil olmuştur .

./.

- 5 -

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bütün bunlar arasında Mustafa Kemal fikirleri yaratan yahut basdıran yegani şahsiyettir .

Mustafa Kemal'in şahsında sürüleriyle birlikte Asya steplerindenle-
rinden çıkmış olan, bayrağının ucunda yırtıcı Boz Kurt'un başı bulunan
on üçüncü asır müstebidi Süleyman Şah yaşamaktadır .

C.-M.Laroche